

D66

Onderwijs

Witboek

Welkom in ons witboek

Het idee ontstond in het voorjaar van 2013. In de fractiekamer van D66, aan de grote houten tafel. We waren teleurgesteld in alweer een kabinet dat maar niet echt durfde te kiezen voor onderwijs. Voor de verkiezingen van september 2012 beloofden bijna alle partijen op te komen voor het onderwijs, maar in het regeerakkoord van VVD en PvdA bleef onder de streep zelfs een bezuiniging over. We worstelden hiermee. Moesten we vier jaar lang onze plannen voor kleinere klassen, betere opleidingen voor leraren en meer ruimte voor onderzoekers afgeschoten zien worden door de meerderheid van VVD en PvdA? Een weinig aantrekkelijk vooruitzicht.

En dus besloot D66 op onderwijstour te gaan. Als we het onderwijs niet vanuit Den Haag konden verbeteren, dan maar het land in. We maakten afspraken met basisscholen, middelbare scholen, ROC's, hogescholen en universiteiten in zestien steden door heel Nederland. We gaven hoorcolleges, zagen hoe 3D-printers werkten, lunchten bij koksopleidingen en zaten bij taalbijscholingen voor nieuwkomers in Nederland. Onderweg spraken we met iedereen die we tegenkwamen. Zo verzamelden we de ideeën van leerlingen, studenten, leraren en ouders. En natuurlijk vertelden we over onze plannen voor nieuwe groei voor een slimmer Nederland.

Leerzaam

Het waren leerzame dagen. In Utrecht bezochten we bijvoorbeeld het UNIC, een innovatieve middelbare school waar leraren en leerlingen volop digitaal bezig zijn. Met de jonge leraar Jelmer Evers en de talentvolle scholier Hidde van Koningsveld mochten we in gesprek over de kansen die ICT biedt voor ons onderwijs. In Leeuwarden bezochten we het lab van Campina, waar honderden mensen dagelijks werken aan de verbetering van hun producten. In vijf jaar tijd is het lab gegroeid van 60 fte naar 160 fte en wordt er volop gewerkt met de nieuwste technieken op het gebied van voedselontwikkeling. En in Rotterdam bezochten we café Hotspot Hutspot, een etablissement in een van de zwakkere wijken van Rotterdam. Met bewondering luisterden we naar het gepassioneerde verhaal van eigenaar Bob Richters. Iedere dag na schooltijd vangt hij schoolkinderen op in zijn café en leert hen over gezonde producten en wat je er mee kunt maken. In bloembakken in de buurt groeien de groentes die de kinderen verwerken in de verschillende gerechten. Zo breed is ons mooie onderwijs in Nederland dus!

Betrokkenheid

Tijdens onze bezoeken merkten we hoeveel goede, positieve ideeën mensen hebben over onderwijs. Over hun eigen onderwijs, dat van hun leerlingen en studenten of dat van hun kinderen. En mensen willen niets liever dan die goede ideeën delen. Dat merkten we wel tijdens onze 'luisterlunches', waarin we aan een tafel vol mensen uit het onderwijs luisterden naar wat hen bezig houdt. Die enorme betrokkenheid bij ons onderwijs is een groot goed. Tijdens onze onderwijstour konden we natuurlijk niet elke leerling, iedere student, leraar en ouder spreken. Maar we wilden wel iedereen de kans geven ons hun ideeën mee te geven. Daarom openden we een website, waar mensen suggesties, plannen, kritiek en andere signalen kwijt konden.

Het resultaat is dit witboek. Iedereen kent de zwartboeken, over wat er allemaal misgaat in het land. Dit witboek is daarop een positieve uitzondering. Een verzameling van goede ideeën voor ons onderwijs. Ervaringen over wat goed gaat. En plannen voor hoe het beter kan. Daarnaast is het een terugblik op onze ervaringen van de afgelopen maanden. Met ontzettend veel plezier hebben we al die onderwijsinstellingen in Nederland bezocht. En met elk bezoek groeide de overtuiging waaruit het idee van de onderwijstour ontstond, aan die grote houten tafel in onze fractiekamer: onderwijs is voor D66 prioriteit nummer één.

Met trots presenteert D66 u daarom dit witboek.

Alexander Pechtold en Paul van Meenen

Werken aan beter onderwijs

Wat kunnen wij leren van de suggesties in dit witboek? Veel! De ideeën zijn divers. Er is geen *one size fits all*-oplossing die het onderwijs op al die basisscholen, middelbare scholen, mbo's, hbo's en universiteiten in één klap van wereldklasse maakt. Dat is ook niet zo vreemd. Het onderwijs in Nederland is gelukkig erg breed. En bovendien, de problemen in de Groningse grensregio zijn heel anders dan die in een moeilijke wijk in Rotterdam. Logisch dus dat de opvattingen en verbeteruggesties van leerlingen, studenten, leraren en ouders erg uiteenlopen.

Toch is het mogelijk om in de gesprekken in het land en in de online inzendingen in het witboek drie hoofdlijnen te onderscheiden. De behoefte in het onderwijs om ruimte en vertrouwen te krijgen, de behoefte om meer inspraak te hebben en de behoefte aan toekomstgericht onderwijs.

Beter onderwijs? Meer ruimte

Zelden is het belang van ruimte voor scholen, leraren en leerlingen zo duidelijk geworden als in die ene maatregel: de 1040-urennorm. Een vanuit Den Haag opgelegd aantal verplichte uren dat een scholier les zou moeten krijgen. De ervaring leert: kwantiteit heeft niets te maken met kwaliteit. Gelukkig zijn we erin geslaagd om deze norm inmiddels af te schaffen. Maar nog steeds hebben scholen te maken met een verplichte onderwijstijd. Zoals een inzender terecht schrijft: “Docenten hebben tot nu toe te weinig tijd om toe te komen aan professionalisering en het uitwisselen van kennis en expertise. Dit heeft vooral te maken met een gebrek aan tijd. Tijd die op gaat aan lessen draaien.” Leraren – en dus de leerlingen ook – worden beter als ze meer kunnen nadenken over het onderwijs dat ze geven. Of zoals Jacqueliën van Galen uit Nijmegen schrijft: “Vorige week hadden we een studiedag, waarna alle leerkrachten helemaal geïnspireerd naar huis gingen. Ik zou hier graag meer tijd voor hebben.”

Leraren beklagen zich ook over de vele uren die ze kwijt zijn aan administratie. Vaak gaat het om een dagdeel per week! Het is niet moeilijk om te bedenken dat dit ten koste gaat van het onderwijs. Meer ruimte voor leraren begint dus bij het verminderen van overbodige taken, die niet gericht zijn op het realiseren van beter onderwijs.

Ook leerlingen en studenten moeten de ruimte krijgen. Dat begint al heel vroeg, op de basisschool. Geregeld zie ik klassen van dertig kinderen of meer. We noemen ze plofklassen! In ons witboek schrijft Hessel Oosterbeek uit Amsterdam over een onderzoek naar de effecten van klassengrootte waar hij aan mee mocht werken. Het resultaat was verbluffend: kleine klassen kosten vanzelfsprekend meer geld, maar zijn de investering dubbel en dwars waard. “Door kleinere klassen worden niet alleen de onderwijsprestaties beter, maar blijkt dat ook het toekomstig salaris aanzienlijk hoger is.” Ruimte voor kinderen loont dus, ook in hun latere leven.

Tot slot zagen en hoorden we veel ideeën over de opzet van de middelbare school. Zo doet een leerling op dit moment een opleiding op het niveau van zijn slechtste paar vakken, schrijft Jan Tishouser uit Franeker in ons witboek. “In Nederland moeten leerlingen onderwijs volgen op het niveau van hun slechtste vak. Als je goed bent in talen en slecht in wiskunde moet je de talen doen op het niveau van je wiskundecijfers.” Waarom geven we deze leerling niet de

ruimte om de vakken waar hij of zij in uitblinkt op het hoogst mogelijke niveau te volgen? Deze cursorische opzet van de middelbare school kwam ook bij onze luisterlunches ter sprake. Een waardevolle tip die leerlingen écht de ruimte geeft om hun talenten te ontwikkelen.

Beter onderwijs? Meer inspraak

Wie bepaalt wat een goede leraar is? En wat is goed onderwijs? Dat zijn interessante vragen, waar moeilijk een helder antwoord op te geven is. Op dit moment toetst de onderwijsinspectie vooral administratief en cijfermatig, maar dat is te vaak vooral een papieren werkelijkheid. Onderwijs is zoveel meer dan wat in cijfers meetbaar is. Goed onderwijs ontwikkelt, emancipeert, maakt nieuwsgierig en biedt kansen. Kortom: de kwaliteit van een school en van een docent is te zien aan datgene wat zij toe weten te voegen. Degenen om wie het onderwijs draait, staan nog vaak buitenspel. Leerlingen, studenten en ouders kunnen het beste beoordelen wat goed onderwijs is en welke leraren het beste in hun klas naar boven halen. Daarom pleiten veel mensen ervoor dat het oordeel van leerlingen, ouders en studenten wordt meegenomen in de beoordeling van een leraar of school.

Wat D66 betreft is medezeggenschap en inspraak van groot belang. Scholen moeten zich verantwoorden naar hun leerlingen, ouders en personeel. Het is hét medicijn tegen het zonnekoningengedrag waarmee sommige scholengemeenschappen de laatste jaren in het nieuws kwamen. Als leerlingen, leraren en ouders inspraak hebben bij de begroting is de kans groot dat meer geld regelrecht naar het kind in de klas, en dus naar beter onderwijs gaat. Op universiteiten is natuurlijk vaak al een studentenraad, maar waarom zouden we ook de inspraak op het mbo niet versterken? “Ik zou willen dat mbo-instellingen allemaal een studentenraad zouden hebben”, zegt Michiel Steegers uit Venlo in ons witboek. Een interessante tip!

Beter onderwijs? Meer gericht op de toekomst

Veel ideeën in dit witboek hebben te maken met de toekomst van ons onderwijs. Het is duidelijk dat nadenken over het onderwijs van de eenentwintigste eeuw zorgt voor creativiteit. Een paar elementen komen stevast terug. Duurzaamheid bijvoorbeeld. Een goede suggestie die is terug te vinden in dit witboek, is die van Gialt Huininga uit Den Bosch. Hij stelt voor om schoolgebouwen te verduurzamen met zonnepanelen. Goed voor de bouw en voor de energielasten van scholen, zegt hij terecht.

Ook de veranderende, globaliserende wereld is een uitdaging voor ons onderwijs. Inzenders hebben het over het belang van meer en beter Engelstalig onderwijs en het aanbieden

van een jaar studie over de grens aan elke student. Tijdens ons bezoek aan Maastricht dat in het teken stond van de internationalisering van het onderwijs deden we het idee op om opleidingen in sectoren waar grote tekorten aan arbeidskrachten dreigen, zoals de zorg en de technieksector, meer in het Engels aan te bieden, zodat ze aantrekkelijker worden voor buitenlandse studenten. Tegelijkertijd zou een cursus Nederlands dan een verplicht onderdeel zijn van het vakkenpakket.

Tot slot zien veel inzenders iets in het gebruik van ICT in het onderwijs. Zo wordt gesuggereerd om de btw op digitale leermiddelen te verlagen, wat uitnodigt tot meer innovatie en concurrentie. Het onderwijs van de toekomst draait ook om slimmer lesgeven. Bijvoorbeeld met online colleges, zodat docenten de tijd in de klas beter kunnen besteden aan discussie over de stof. Dat zorgt voor echte verdieping.

En nu aan de slag in de Kamer!

Na onze tocht door het land is het tijd om met de ideeën aan de slag te gaan. In de Tweede Kamer kunnen we namelijk echt iets betekenen voor al die mensen die we spraken tijdens onze onderwijstour. Dat hebben we deze herfst wel bewezen door 650 miljoen euro extra vrij te maken voor onderwijs. Ieder jaar. Natuurlijk kunnen we niet alle suggesties in dit witboek actief uitdragen in de Tweede Kamer. Maar toch hebben we tien concrete voorstellen geselecteerd, waar we ons in de Kamer voor zullen inzetten. Kijkt u mee?

Tien concrete voorstellen

1 Minder administratieve lasten. Het bijhouden van handelingsplannen van leerlingen kost leraren nu uren per week. Op veel plekken, zoals de Prins Mauritschool in Enschede, werd ons op het hart gedrukt hier iets aan te doen. Al die tijd kunnen leraren immers niet steken in waar het werkelijk om gaat: het beter maken van ons onderwijs.

2 Weg met doorgeslagen toetscultuur. Onderwijs moet niet alleen draaien om toetsen. School gaat om veel meer dan het maken van een goede toets. Het gaat ook om het voeden van talent, om het omgaan met medeleerlingen, ontdekken, voor jezelf opkomen. Hier moet ruimte voor zijn en dat kan niet als we vanuit Den Haag scholen star afrekenen op hoe goed hun leerlingen scoren op een toets. En geef bij wat we toetsen leerlingen en ouders een stem in het beoordelen van het onderwijs op hun school, laat de overheid een stap terug doen. De inspectie toetst op dit moment tot achter de komma, maar van wie kunnen de school en de leraren nu meer leren dan van hen die iedere dag met ze te maken hebben?

3 Betere aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. Opleidingen in sectoren waar grote tekorten aan arbeidskrachten dreigen, zoals de zorg en de technieksector, kunnen aantrekkelijker worden voor buitenlandse studenten door ze meer in het Engels aan te bieden. Maak dan een cursus Nederlands een verplicht onderdeel van het vakkenpakket, dan bevordert je ook dat studenten mee kunnen doen in de samenleving.

4 Afschaffen verplichte onderwijstijd. Kwaliteit en kwantiteit hebben niets met elkaar te maken. Een uitstekend onderwijsland als Finland geeft honderden uren minder per jaar les aan hun leerlingen, maar de kwaliteit en de resultaten zijn stukken hoger dan in Nederland. Dat geeft te denken.

5 Duurzame energie op school. De wereld van morgen is duurzaam of is er simpelweg niet. Daarom moet ook ons onderwijs verduurzamen. Een suggestie die we graag oppakken is het stimuleren van scholen om duurzame energie te gebruiken of zelfs om het zelf op te wekken. De kwaliteit van schoolgebouwen laat op dit moment nog te vaak te wensen over.

Dat is voor ons een aandachtspunt bij de behandeling van het wetsvoorstel over onderhoud van schoolgebouwen. Het leukste aan deze suggestie is dat kinderen zo al vroeg in aanraking komen met duurzaamheid. Ze denken na over het gebruik van duurzame en schone energie als alternatief voor de uitgeputte fossiele brandstoffen.

6 Verlaag btw op digitale leermiddelen. We hebben het zelf al eens voorgesteld, maar Menno Smidts uit Zeist bracht het opnieuw onder de aandacht. Schoolboeken zitten in het 6% btw-tarief. Maar als dat lesboek als e-book wordt gekocht, wordt opeens 21% btw in rekening gebracht. Dat is slecht voor digitale innovatie.

7 Inspraak leerlingen in mbo. Door meer uit te gaan van de kracht van mbo-studenten kunnen we het mbo sterker maken. Waarom zou er geen betere medezeggenschap mogelijk zijn op het mbo? Een suggestie waar we ons met plezier hard voor maken. Want juist ons mbo bouwt hard aan een betere toekomst.

8 Meer handen in de klas. “Ik wil zo graag een beetje extra tijd met leerlingen kunnen doorbrengen”, zo klinkt een noodkreet in ons witboek. Daarom gaan we ons extra inzetten voor meer ruimte voor de leraar. Dat kan op verschillende manieren. We kregen tijdens onze bezoeken aan scholen in het land en online meerdere tips. De klassen verkleinen bijvoorbeeld, waardoor leraren meer persoonlijke aandacht voor leerlingen hebben. Dat is een kostbare investering die alleen op lange termijn bereikt kan worden. Eenvoudiger is het intussen alvast te zorgen voor een extra paar handen op school en in de klas: een extra jonge docent, een klassenassistent, een conciërge.

9 Jeugd leesplan. Janny Lokerse uit Leeuwarden stelt voor om scholen, de plaatselijke bibliotheek en de gemeente te laten samenwerken in een gemeentelijk jeugd leesplan om het leesplezier van kinderen te vergroten en de leesvaardigheid te verbeteren. Een uitstekend idee!

10 Vakken op verschillende niveaus. In Nederland moeten leerlingen onderwijs volgen op het niveau van hun slechtste vak. Als je goed bent in talen en slecht in wiskunde moet je de talen doen op het niveau van je wiskundecijfers. Wij willen niet langer denken in havo-leerlingen en vmbo-leerlingen. Geef leerlingen de ruimte om de vakken waar hij of zij in uitblinkt op het hoogst mogelijke niveau te volgen en vakken waar ze minder aanleg voor hebben op een lager niveau. Kortom: een meer cursorische opzet van de middelbare school.

Wie goede ideeën heeft, hoeft wat D66 betreft niet op zijn beurt te wachten. De afgelopen maanden kon iedereen suggesties voor beter onderwijs kwijt op de website witboekonderwijs.d66.nl. We ontvingen meer dan 130 reacties. Een selectie daarvan is in dit witboek te vinden. Maar goede ideeën waren en zijn er niet alleen online. Tijdens onze onderwijstour spraken we met talloze leerlingen, studenten, leraren, en ouders. Op de scholen en tijdens werkbezoeken aan bedrijven die nauwe banden met scholen onderhouden. En zeker ook tijdens onze luisterlunches: gesprekken met mensen uit het brede onderwijsveld over wat hén bezig houdt. Interessante opmerkingen noteerden we gretig, want wie weet waar ze nog voor van pas komen. Ook ideeën uit deze gesprekken hebben hun plek gevonden in dit witboek.

Komen alle afgedrukte suggesties rechtstreeks in ons verkiezingsprogramma terecht? Zo snel gaat het niet. Politiek is een kwestie van kiezen. Niet elk idee in dit witboek wordt een motie in de Tweede Kamer. Toch is het goed ook die suggesties af te drukken die we niet direct overnemen. Zo worden ze gelezen. Prikkelen ze de verbeelding. En zetten ze iedereen die dit witboek leest aan tot verder nadenken over de toekomst van ons onderwijs.

Laat leerlingen docenten beoordelen en coachen

De suggestie zou ook kunnen heten: neem leerlingen serieus. Want dat gebeurt naar mijn smaak veel te weinig. Veel leerlingen op het middelbaar onderwijs weten feilloos wat goede docenten zijn en wat niet, en wat minder goede docenten beter zouden moeten doen. Ze kunnen dat prima verwoorden zolang ze geen last hebben van de groepsdruk. Toch gebruiken scholen die kennis en ervaring niet tot nauwelijks. In plaats daarvan worden tijdrovende trajecten verzonnen waarbij voornamelijk docenten elkaar beoordelen. Die relatief lief voor elkaar zijn, want ze werken door-gaans in een kleine organisatie, waar je elkaar de volgende dag zomaar weer nodig kunt hebben.

— Frank Wijsmuller, Zeist

Maak klassen kleiner

Uit recent wetenschappelijk onderzoek op basis van Zweedse data blijken investeringen in kleinere klassen in het basisonderwijs te renderen. Door kleinere klassen worden niet alleen de onderwijsprestaties beter, maar blijkt dat ook het toekomstig salaris aanzienlijk hoger is. Zoveel zelfs dat de investering moeiteloos loont. Dat blijft ook het geval als de kosten van de investering worden verdubbeld en de opbrengsten gehalveerd. Voor het Nederlandse onderwijs weten we tot nu toe nog maar in heel beperkte mate wat werkt. Om hier echt serieus onderzoek naar te kunnen doen, moet er meer geld worden vrijgemaakt.

— Hessel Oosterbeek, Amsterdam

Foto's: Charly Verhoeven

Juniorleraarschap voor startende docenten

Organiseer een landelijk geformaliseerde begeleiding voor startende docenten. Zodat zij de tijd, ruimte en begeleiding krijgen om sneller en verder te groeien tot volwaardige docenten. Dit kan leiden tot minder uitval bij de startende docent. Die is momenteel wel 40 procent. We kunnen meer leren van elkaar door jonge en oude docenten bij elkaar te zetten en de dialoog te faciliteren.

— Pieter Jan Visser, Amsterdam

Leg de nadruk niet alleen op presteren

Op dit moment ligt de nadruk alleen nog maar op de uitkomsten van halfjaarlijkse Cito-toetsen. Help je daar kinderen mee? Dat vraag ik me af. Leer beter observeren, ga uit van de talenten en ontwikkel deze. Stuur bij waar extra hulp nodig is. De schoolleiding moet vertrouwen op en investeren in bekwaam personeel. Ga er vanuit dat ze weten waar ze het over hebben en kijk niet alleen maar naar vaardigheidsscores. Ik denk dat je hiermee natuurlijker en beter onderwijs krijgt!

— Annemiek, Alkmaar

Meer focus op resultaten

Mijn suggestie voor beter onderwijs in Nederland is meer ruimte om te experimenteren en verantwoording afleggen over resultaten in plaats van over het proces.

— Wilfred Rubens, Nijmegen

Junior- en seniorleerkrachten in het basisonderwijs

Het beroep 'leerkracht basisonderwijs' is complex, intensief en veeleisend. Startende leerkrachten zijn vaak onvoldoende voorbereid op de dagelijkse praktijk en het afbreukrisico is hoog. Met de invoering van passend onderwijs en de eisen die de huidige tijd aan scholen stelt, zal de complexiteit van het beroep alleen nog maar toenemen. Talentvolle, bevroegen mensen haken vroegtijdig af en gaan verloren voor het onderwijs. De onervarenheid in de eerste jaren is ook nadelig voor de kwaliteit, continuïteit en doorgaande lijn van het onderwijs binnen een school.

Daarnaast bestaan er binnen scholen vaak grote kwaliteitsverschillen tussen leerkrachten, die in verantwoordelijkheden, functie en waardering nauwelijks tot uiting komen. In de praktijk komt het erop neer dat de goede leerkrachten de zwaarste klussen op de schouders krijgen, zonder dat zij daarvoor de bijbehorende waardering krijgen. Veel van deze bevroegen, talentvolle mensen zoeken de erkenning uiteindelijk in een ander beroep. En weer gaan vakmensen verloren voor het onderwijs.

Dit kan worden opgelost door over te gaan op een systeem van juniorleerkrachten en seniorleerkrachten. Nadat de pabo succesvol is afgerond kan een juniorleerkracht aan het werk voor de groep, als volwaardig teamlid. Dit onder supervisie van een senior, die ook de eindverantwoording over de groep heeft. De senior werkt ook grotendeels in de groepen waarvoor hij of zij verantwoordelijk is. Hij coacht en begeleidt de juniors, neemt de meer complexe onderwijs- en zorgtaken voor zijn rekening, ondersteunt bij contacten met ou-

ders en externe instanties en stuurt op de doelstellingen en door-
gaande lijn. Een junior met potentie en een aantal jaren ervaring
kan een aanvullende opleiding volgen (Master SEN) en solliciteren
naar een seniorfunctie, met bijbehorende waardering en verant-
woordelijkheden. Hierdoor krijgen onervaren mensen de kans ‘in
het vak te groeien’ en krijgen goede leerkrachten de kans door te
groeien, zonder dat hun kwaliteiten voor de leerlingen in de dage-
lijkse praktijk verloren gaan.

— *Liesbeth Mocking, Langbroek*

Gepersonaliseerd onderwijs voor iedere leerling

In het kader van passend onderwijs en ruimte voor excellentie is
grotere integratie van ICT in het onderwijs belangrijk. Grotere ef-
ficiëntie zorgt voor meer tijd voor de docent om aan leerlingen te
besteden. “Echt” leren: laat de maatschappij de school in en laat
leerlingen vaker de maatschappij in. Maak meer gebruik van de
talenten van leerlingen. Bijvoorbeeld als het gaat om onderne-
merschap, creativiteit en innovatief vermogen. We moeten leren
te luisteren! Niet meer schaven aan een failliet systeem, maar na-
denken over het opnieuw organiseren van het onderwijs! Er kan
zoveel meer! Minder een wij/zij verhaal, maar meer vertrouwen
hebben in alle actoren rondom het onderwijs. Van “low trust” naar
“high trust”!

— *Kees Versteeg, Emmen*

Wat stond ook alweer in het regeerakkoord?

“De Partij van de Arbeid is met D66 een van de partijen die altijd wil investeren
in het onderwijs”

— *PvdA-Tweede Kamerlid Loes Ypma*

“Daar ben ik het mee eens. Het verschil is dat D66 dit ook na de verkiezingen
nog steeds wil”

— *D66-Tweede Kamerlid Paul van Meenen herinnert Loes Ypma
aan de bezuiniging op onderwijs in het regeerakkoord,
Tweede Kamer 18 december 2013*

Ruimte en vertrouwen

Column Paul van Meenen

Mijn leven lang is het onderwijs mij lief. Het idee dat je bij kunt dragen aan kansen voor jonge mensen vind ik iedere dag opnieuw bijzonder. Niet gek dus, dat ik 33 jaar lang in het onderwijs werkte voor ik de stap naar de Tweede Kamer zette. Tijdens de afgelopen maanden

stond ik met onze onderwijstour geregeld voor zalen vol scholieren en studenten die Alexander Pechtold natuurlijk kenden, maar die niet precies wisten wie dat andere Kamerlid nu was. Om ze duidelijk te maken waarom ik vol passie voor die collegezalen stond, startte ik elk college met een foto. Een foto van mijn broer. Waarom mijn broer? Mijn broer is een geweldig gezellige vent en heeft het syndroom van Down. Door hem zie ik al mijn hele leven hoe belangrijk het is om te zorgen voor iemand, maar ook hoe belangrijk het is om iedereen – op zijn of haar eigen niveau – de kansen te geven die hij of zij verdient. Toen ik na de middelbare school een opleiding moest kiezen, koos ik dan ook vol overtuiging voor het leraarschap. Ik ging wiskunde studeren en stond jaren voor de klas.

Mijn leven veranderde toen ik een nieuwe buurman kreeg. Een zekere Pechtold. Sommige burens komen voor een kopje suiker, maar mijn nieuwe buurman was wethouder in Leiden en had andere verzoeken. Hij had snel in de gaten dat ik wel iets wist van onderwijs en wilde daarom dat ik 'iets ging doen' voor D66. En als je niet oppast in de lokale politiek, sta je zomaar op een lijst. Ik zat tien jaar in de gemeenteraad van Leiden, voor diezelfde Pechtold me overhaalde om de stap naar Den Haag te maken. Spijt heb ik geen seconde gehad. Als onderwijzer en bestuurder van een scholengemeenschap merkte ik elke dag hoe zeer politiek Den Haag was losgezongen van de werkelijkheid in de klas. Haagse regeltjes en normen belemmerden het werk in de klas. Denk bijvoorbeeld aan de 1040-urennorm. Alsof onderwijskwaliteit te vangen is in een vanuit Den Haag opgelegd verplicht aantal lessen! Tijdens mijn Kamerlidmaatschap, zo nam ik me voor, zouden ruimte en vertrouwen in het onderwijs mijn belangrijkste doel zijn.

Op onze onderwijstour merkte ik in de talloze gesprekken met leraren, docenten en klassen-assistenten hoe belangrijk dat vertrouwen is. Een gemiddelde leraar is iedere week vijf uur kwijt aan administratie. Een heel dagdeel verantwoordt wat hij of zij doet in de klas, tijd die docenten niet aan de ontwikkeling van hun leerlingen kunnen besteden! In de colleges die ik gaf tijdens de tour, liet ik een organogram zien van hoe het toezicht in het hoger onderwijs is georganiseerd in Nederland. Het lijkt wel het ontwerp van een moderne kerncentrale!

De docent en de student komen niet eens voor in die enorm ingewikkelde tekening. Dat kan stukken beter en eenvoudiger. Tijdens de colleges ontvouwde ik onze D66-agenda voor beter onderwijs. Naast ruimte en vertrouwen draait die in de tweede plaats om maatwerk. Er bestaat niet zoiets als een vmbo-leerling of een gymnasiumleerling. Leerlingen verschillen en zouden de ruimte moeten krijgen om dat te doen waar ze in uitblinken. Waarom zou een havo-scholier alles op havo-niveau moeten doen? Waarom kan een rekenwonder dat iets meer moeite heeft met taal geen wiskunde op gymnasiumniveau doen en Frans op de havo? En ik verzet me tegen het beeld dat je naar het vmbo gaat, omdat de havo te hoog gegrepen is. Je gaat naar het vmbo omdat je talent hebt voor vakmanschap.

Naast ruimte en maatwerk draait de D66-agenda om het onderwijs van de toekomst. Nog te vaak zie ik op scholen onderwijs dat lijkt op het onderwijs dat ik zelf heb gehad. Nog te vaak loop ik schoolgebouwen binnen die er niet veel anders uitzien dan toen ik zelf op school zat. En ik ben net 58 geworden! Het onderwijs van morgen benut de kansen van digitalisering, kijkt nadrukkelijk over de grens en stelt duurzaamheid centraal.

Tot slot kan ons onderwijs niet zonder extra investeringen. Het gaat om veel meer dan geld, maar ook om meer geld! Al jaren heeft Nederland de breed gedragen ambitie om tot de top vijf in de wereld van kenniseconomieën te gaan behoren. Maar alle landen die ons voorbij streven richting dat doel geven structureel meer geld uit aan onderwijs, onderzoek en innovatie. Dat betekent dat we binnen het onderwijs slimmer moeten kijken waar we ons geld aan besteden, maar ook dat we meer geld moeten vrijmaken voor het onderwijs als geheel. Voor een dubbeltje op de eerste rij, dat is helaas niet mogelijk in de wereldwijde strijd om kennis. Als onderwijswoordvoerder voor D66 kijk ik met enorm veel plezier terug op onze onderwijstour. In vijf maanden hebben we tot in alle haarvaten van ons onderwijs kunnen kijken en hebben leerlingen, studenten, leraren, docenten en ouders mij elke keer opnieuw geïnspireerd. Ik hoop van harte dat dit witboek mensen in én buiten ons onderwijs net zo inspireert en hen uitnodigt na te denken over hoe zij jonge mensen kansen kunnen geven op een nog betere toekomst.

Paul van Meenen

Onderwijswoordvoerder voor D66 in de Tweede Kamer

College via de ether

Er zijn goede docenten en minder goede docenten. Datzelfde geldt voor hoogleraren. Je zal als leerling of student maar die goede treffen! Wat een voorsprong heb je dan! Een wiskundeleraar die een vraagstuk op verschillende manieren kan leren oplossen is goud waard. Waarom dan toch de leerboeken, en de vaste leraar voor de klas? Waarom niet standaard bij elk hoofdstuk beeld en geluid van die kanjers van (hoog)leraren? Die innovatie moet met kracht opgepakt worden en normaal worden gevonden. In het belang van de klant: de scholier of student!

— Frank Rietveld, Helmond

Schaf de 15% extra btw op digitale leermiddelen af

Schoolboeken zitten in het 6% btw-tarief. Bij datzelfde boek als digitaal leermiddel wordt ineens 21% btw in rekening gebracht. Dit remt de ontwikkeling van gepersonaliseerde leermiddelen. Als we willen dat scholen meer gaan differentiëren en de mogelijkheden van ICT daarbij optimaal gebruiken zullen, we in ieder geval ervoor moeten zorgen dat de scholen niet duurder uit zijn.

— Menno Smidts, Zeist

Schaf het profielsysteem af op havo en vwo

De profielen op havo en vwo persen leerlingen in een keurslijf. Leerlingen zouden drie verplichte vakken moeten hebben: Nederlands, Engels en wiskunde. Daarnaast zouden leerlingen vanaf de vierde klas vijf vakken naar eigen keuze moeten kunnen kiezen.

— Juliet van Tongeren, Goirle

PvdA spiekt bij D66

“Scholen moeten leerlingen niet klaarstomen voor een toets, maar voor het leven”

— D66-fractievoorzitter in Amsterdam Jan Paternotte,
Het Parool, 13 november 2013

“Kinderen moeten niet trainen voor een toets, maar leren voor het leven”

— PvdA-wethouder en lijsttrekker in Amsterdam Pieter Hilhorst,
Twitter, 13 januari 2014

Geef het voortgezet onderwijs een cursorische opzet

In Nederland moeten leerlingen onderwijs volgen op het niveau van hun slechtste vak. Als je goed bent in talen en slecht in wiskunde moet je de talen doen op het niveau van je wiskunde-decijfers. Dus wie wiskunde aankan op het niveau vmbo technische leerweg, maar de talen makkelijk op VWO-niveau zou kunnen doen, volgt zijn hele opleiding op het vmbo. Door alle vakken op een minimum niveau op alle scholen aan te bieden en leerlingen de vrijheid te geven op zwaardere cursussen in te schrijven, kun je veel beter differentiëren. Vervolgopleidingen kunnen aangeven welke vakken op welk niveau gedaan moeten zijn om toegelaten te worden.

— *Jan Tishauser, Franeker*

Meer vakkennis bij leraren

De laatste jaren is er in beroepsopleidingen voor het voortgezet onderwijs te veel ingezet op didactiek. Iedereen zou elk vak kunnen geven, zolang ze maar de didactiek beheersen. Ik ben het daar niet mee eens. Leraren moeten inhoud hebben, met leerlingen de verdieping in kunnen gaan en uitdaging bieden. Daarom pleit ik voor meer vakkennis en inhoud voor leraren in opleiding.

— *Sjoerd Wannet, Huissen*

Afschaffen verplichte onderwijstijd

Docenten hebben tot nu toe te weinig tijd om toe te komen aan professionalisering en het uitwisselen van kennis en expertise. Dit heeft vooral te maken met een gebrek aan tijd. Tijd die op gaat aan lessen draaien. Dat is tijd die lang niet alle leerlingen nodig hebben om te leren. Als we ervoor zorgen dat we slimmer omgaan met deze onderwijstijd ontstaat veel meer ruimte voor docenten en leerlingen om te leren!

— *Michiel Stadhouders, Amsterdam*

Bestrijd misbruik van de Cito Eindtoets basisonderwijs

Het Cito houdt al jarenlang een database bij van uitslagen van de eindtoets. Het doel is een goede voorspelling te doen. Te voorspellen waar deze leerling de meeste kans heeft op een succesvol vervolg in het voortgezet onderwijs. Laat dat de waarde van die toets zijn en blijven. Misbruik deze toets niet om de kwaliteit van de school en leerkracht te bepalen. Enkele besturen en scholen hebben daarvoor al succesvolle instrumenten ontwikkeld. Monitor deze, breid ze uit en kom zo tot een beter en eerlijker instrument om de toevoegde waarde van een school te meten. Investeer in prima leerkrachten en ondersteuners, verminder het aantal managers. Investeer in goede en moderne methodes. Geef het geld gericht uit en laat het niet verdwijnen in de “grote pot” van het bestuur of de directie.

— *Hendrik Jan Mol, Eerbeek*

Vergroot de aantrekkingskracht van het beroep leraar

Leraren op de nullijn houden betekent een dalende koopkracht. De prestige van het beroep wordt zo uitgehold. Maak van het beroep leraar een beschermd beroep, waardoor minder belasting over het inkomen hoeft te worden betaald. Op die manier heeft de leraar meer koopkracht en is zijn baan prestigieuzer.

— *Eén van de gehoorde suggesties tijdens de luisterlunch in Rotterdam*

Investeer in onderzoek op het hbo

Praktijkgericht onderzoek aan het hbo is jong en biedt kansen om de onderwijskwaliteit sterk te verbeteren. Nu zijn rijksinvesteringen in lectoren te marginaal om het verschil te maken. De oplossing is ook te vinden in coproductie met de industrie.

— *Kees Joosten, Rotterdam*

Ruimte voor leraren

De afgelopen decennia is er in Nederland een onderwijsfabriek neergezet, waarbij de aandacht steeds meer is verschoven van de menselijke maat naar massaproductie. Een onderwijsprofessional is steeds meer een productiemedewerker geworden in het bedrijfsproces. Dat moet anders. Het streven om excellentie te bevorderen en de zwakkere leerlingen erbij te houden is een nobel streven, maar gaat niet worden bereikt door het aandraaien van de eindexamennormen of het instellen van passend onderwijs van bovenaf. Ik geloof dat goed onderwijs begint bij het maken van ruimte voor de professional. Als docent Engels in het voorgezet onderwijs zie ik dagelijks bakken van tussen de 29 en 32 leerlingen aan mij voorbij schuiven die allemaal 1040 uur les moeten krijgen.

Daarnaast zijn er taken die om het lesgeven heen staan en die voor het functioneren van de organisatie ook van belang zijn. Binnen die werksituatie ervaar ik heel weinig ruimte voor excellentiebevordering, ondersteuning en vooral onderwijsontwikkeling. De gigantisch hoge werkdruk werkt seriematig werken in de hand. Het is niet voor niets dat in het Nederlandse onderwijs de lesmethode regeert. Het is niet de professional die niet zonder lesmethode kan,

maar de tijdsdruk die het gebruik van methodes nodig maakt. Onderwijs knapt op als de professional in staat is zijn onderwijs te ontwikkelen en bij te stellen, zichzelf te verdiepen in onderwerpen en aanpak, en met collega's samen te werken. Daarmee wordt het beroep ook interessanter. Wie wil er nou dag en nacht werken en het gevoel hebben niet te kunnen leveren waarvoor je eigenlijk bent opgeleid?

Daarom zou ik willen pleiten voor een drastisch andere visie op het onderwijssysteem. Stop met het opschroeven van de eisen aan het eind van het proces en geef de professional meer ruimte om zijn werk te kunnen doen. In praktisch opzicht denk ik dat een enorme slag kan worden gemaakt door het aantal verplichte klokuren per leerling terug te schroeven naar 750. Fins onderwijs toont aan dat dit kan en daar wordt binnen het huidige onderwijsbudget ruimte gemaakt om meer kwaliteit te leveren. En dan mag er in ruil voor die ruimte best iets meer van de onderwijsprofessional worden gevraagd.

— J. van 't Hul Med, Soestdijk

Investeer in leesplezier en kinderliteratuur

Uit verschillende internationale onderzoeken blijkt dat leerlingen die veel voor hun plezier lezen een betere leesvaardigheid hebben, maar ook dat ze beter scoren op andere onderdelen van de Cito. Maak van vrij lezen een volwaardig vak en investeer als school in nieuwe kinderboeken. Er komt elk jaar zoveel moois uit en op de meeste scholen blijven de kinderen verstoken van dit moois, omdat er geen geld is voor nieuwe boeken. Start een gemeentelijk jeugd leesplan, waarbij scholen, de plaatselijke bibliotheek en de gemeente samenwerken om het leesplezier van kinderen te vergroten en de leesvaardigheid te verbeteren.

— *Janny Lokerse, Leeuwarden*

Ruil personeel uit

Instellingen in het onderwijs zijn vaak gesloten. Men zit in een team op elkaars vingers te kijken, maar durft niet te zien wat voor samenwerking er kan zijn buiten het eigen team of buiten de eigen organisatie. Hooguit stagebegeleiders zijn (af en toe) even op een stageplaats. Ze draaien zelden mee. Laat docenten regelmatig ruilen door samen te werken met medewerkers uit het bedrijfsleven. Haal deze medewerkers naar de instelling en laat docenten naar het bedrijfsleven gaan. Leer met en van elkaar!

— *C. Mulder, Bergen op Zoom*

Alle onderwijsinstellingen moeten samenwerken

Onderwijs is nog teveel het repareren van tekorten. Ik wil dit anders doen. In Nijmegen stellen we een nieuwe onderwijsvisie op met het hele onderwijsveld. Van kinderopvang tot universiteit willen we talentontwikkeling centraal stellen. Niet repareren waar een kind niet mee kan en daar dus alle geld inzetten. We willen het onderwijs zo inrichten dat de talenten van alle kinderen maximaal ontwikkeld worden en dat als ze het onderwijs verlaten, ze in eigen onderhoud kunnen voorzien. Daarin moeten alle onderwijsinstellingen samenwerken.

— *Henk Beerten, Nijmegen*

Gedifferentieerde diploma's voortgezet onderwijs

Binnen het huidige systeem in het voortgezet onderwijs bepalen een aantal zwakke vakken het niveau waarin leerlingen examen mogen doen. Zo zal een leerling die erg sterk is in de exacte vakken, maar voor Engels maximaal een 4 kan halen, nooit een vwo-diploma halen. Het wringt dat deze leerling geen erkenning kan krijgen voor de vakken waarin hij of zij wel (met gemak) een hoog cijfer zou kunnen halen op vwo-niveau. Deze stringente scheiding geldt tussen vmbo, havo en vwo. Binnen het vmbo is het (voor verschillende vakken) wél mogelijk om op verschillende niveaus examen te doen.

— *Bernd van den Oetelaar, Lent*

Start pilotscholen

Werk meer met pilotscholen die ruimte krijgen om onder gecontroleerde omstandigheden nieuw onderwijs te geven. Zoek uit welke randvoorwaarden nodig zijn en welke inhoud ons onderwijs beter kan maken. En schaal dan op met alle implementatievoorwaarden die weer bij dat proces horen. Als dat een systematische manier van werken wordt, kunnen we eindelijk spreken van duurzaam onderwijsbeleid. Het grondig actualiseren van het curriculum is een voorbeeld van een ontwikkeling die noodzakelijk is en die in dit format kans van slagen heeft.

— *Renske Valk, Ubbergen*

Meer en betere medezeggenschap op het mbo

Ik zou willen dat mbo-instellingen allemaal een studentenraad zouden hebben. Op dit moment wordt er nog te weinig naar de studenten geluisterd, terwijl juist zij weten wat goed is voor hun school. Dat mbo-studenten deze verantwoordelijkheid verdienen, bewijzen de bijna 60 mbo-instellingen die deze centrale studentenraad al wél hebben. Op deze instellingen denken de studenten constructief mee om het beste mbo te organiseren. Meer en betere studentenmedezeggenschap is wat mij betreft een echte toegevoegde waarde.

— *Michiel Steegers, Venlo*

Havo- en vwo-docenten moeten universitair opgeleid zijn

‘Havo- en vwo-leerlingen hebben kans om terecht te komen op de universiteit. Het heeft de voorkeur als deze leerlingen in het voortraject dan ook les krijgen van academici.’

— *Floris de Jong, Tilburg*

Een paar extra geschoolde handen in de klas

Ik wil zo graag een beetje extra tijd met leerlingen kunnen doorbrengen. Elke dag zie ik één of twee leerlingen die te weinig aandacht krijgen. In het primair onderwijs wordt de basis gelegd. Geef leerkrachten de kans om leerlingen hulp te geven om zelfstandig denkende mensen te worden. Hiervoor hebben ze de hulp nodig van geschoolde leerkrachten en geschoolde onderwijs-assistenten. Daarom zijn extra handen in de klas hard nodig.

— *Kamies, Heerenveen*

De **‘toren van toezicht’** – alle documenten die overheidsinstanties jaarlijks nodig hebben om Tilburg University te controleren – en een zorgpunt van Rector Magnificus Philip Eijlander.

Creëer topuniversiteiten

Creëer twee of drie topuniversiteiten die na een aanloop moeten kunnen concurreren met Princeton, Oxford en MIT. Deze universiteiten mogen de hoofdprijs vragen voor collegegeld, maar dienen elk jaar een bepaald aantal beurzen uit te reiken aan middelbare scholieren. Dit dient te gebeuren tegen zeer strenge eisen op het gebied van studievoortgang, inzet, extracurriculaire activiteiten. Ook moet een student na afronding van de studie een minimaal aantal jaren arbeid in dienst van de universiteit verrichten. Uiteraard staan deze universiteiten ook open voor buitenlandse studenten. De kans om te studeren aan een Nederlandse topuniversiteit kan ook weerslag krijgen op prestaties in het voorgezet onderwijs.

— *Bert Bult, Peize*

Iedere student een jaar naar het buitenland

Het beste onderwijs wordt ervaren wanneer studenten een onderwerp vanuit verschillende kanten leren benaderen. Studeren in het buitenland draagt hieraan bij. Daarom zou iedere student gesteund moeten worden om een jaar in het buitenland te studeren. Omdat dit financieel vaak een uitdaging is, stel ik voor om dit te financieren door de student een extra belastingvrije voet toe te kennen in het eerste ‘werkende’ jaar. Deze toekomstige belastingteruggave zou de student kunnen gebruiken voor een lening om een jaar studie in het buitenland te bekostigen, zonder verdere overheidsuitgaven.

— *Alfons van Woerkom, Sydney*

Installeer zonnepanelen en warmtepompen bij scholen

Zonnepanelen en warmtepompen installeren op scholen heeft als voordeel dat we extra inzetten op de bouwsector, wat goed is tegen de crisis. We besparen op de energielasten voor scholen. Duurzame energie is integraarbaar in het onderwijs en het is een goed voorbeeld voor kinderen.

— *Gialt Huininga, Den Bosch*

“Onderwijs haalt ons uit deze crisis en voorkomt een volgende”

— *D66-fractievoorzitter Alexander Pechtold is klaar met smoesjes om niet te investeren in onderwijs*

Voer integraal beleid voor het jonge kind

Het ontbreekt op dit moment aan integraal beleid voor het jonge kind. Het onderwijs- en opvangsysteem voor het jonge kind is nu nog teveel gesegregeerd. Er is voorschoolse opvang, naschoolse opvang, jeugdzorg, enzovoorts. Eén organisatie met doorlopende leerlijnen zou goed zijn voor kinderen, ouders én leraren.

— *Eén van de gehoorde suggesties tijdens de luisterlunch in Utrecht*

Zorg voor goed management

In het onderwijs wordt vaak slecht bestuurd en gemanaged. Mismanagement is duur en belemmert onderwijsontwikkeling. Er wordt vaak slecht nagedacht over wie het beste werk kan doen. Veel werk dat door docenten of teamleiders wordt gedaan, kan ook door onderwijsassistenten worden gedaan. Dat is goedkoper en zo blijft er voor docenten en teamleiders meer tijd over voor onderwijsontwikkeling.

— *Sarah Adeney, Nijmegen*

Beperkt het aantal fte's voor bovenschools management

Onderwijsgelden horen zo beperkt mogelijk naar bovenschoolse managementfuncties te gaan. Onderwijsgelden horen naar onderwijs te gaan!

— *Lidy Peters, Hilversum*

Meer en beter Engels onderwijs, ook in het basisonderwijs

Leerlingen in het basisonderwijs zouden meer Engels kunnen leren. Zij zijn heel leerbaar op jonge leeftijd en kunnen dit gemakkelijk aan. Ook komen ze al met de Engelse taal in aanraking via media. In het voortgezet onderwijs zou meer aandacht moeten zijn voor spreekvaardigheid, woordenschat en business English. Ik woon nu een tijd in het buitenland en zie dat leerlingen uit andere landen op de internationale school hier veel verder in zijn. Daardoor zou Nederland achter kunnen gaan lopen.

— *Ingrid van den Hof, Dhaka*

Lijnonderwijs voor elke universitaire studie

In het vak Klinisch LijnOnderwijs (KLO) leren geneeskundestudenten de kneepjes van het vak die ze later nodig hebben, bijvoorbeeld in de omgang met patiënten. Dit zorgt voor een basis in het onderwijs waar alle andere vakken op aansluiten. De inhoud van het vak KLO kan steeds iets moeilijker gemaakt worden naarmate de studenten meer vakken hebben gevolgd. Ik wil dit soort lijnonderwijs ook bij mijn studie Natuurwetenschap & Innovatiemanagement en bij alle andere universitaire studies. Universitaire studies zijn nu te vaak onsamenvangende vakken en mede daardoor weet men na een studie niet waar men kan gaan werken. Door lijnonderwijs kunnen studenten beter weten wat ze met hun studie kunnen. Ook kunnen ze het hele jaar in praktijk brengen wat ze geleerd hebben bij afzonderlijke vakken.

— *Sibren van den Berg, Vleuten*

Meer onderwijsgeld naar het kind

Scholen zijn vaak onderdeel van allerlei onderwijskoepels, waar zij verplichte afdrachten aan moeten betalen. Er moet een veel hoger percentage van de middelen naar het kind.

— *Eén van de gehoorde suggesties tijdens de luisterlunch in Rotterdam*

Foto's: Bart Ruigrok

Beloon docent niet in dienstjaren

Als teammanager in het mbo-onderwijs heb ik veel met docenten gewerkt. Als het op formatie inkrimping aankomt dan bleven de docenten met de meeste dienstjaren altijd zitten. En dat terwijl ik onderwijsassistenten had die vele malen beter met studenten werkten dan menig door de wol geverfde docent. Het first in first out-systeem is funest voor de ontwikkeling van goede docenten. Ik pleit ervoor docenten te beoordelen en te belonen op basis van kwaliteit en competenties!

— *Marnix Smulders, Elburg*

Column Alexander Pechtold

Nieuw optimisme

Ik heb één simpele regel van mijn ouders geleerd: laat de wereld beter achter dan die is, zodat onze kinderen en kleinkinderen het weer beter kunnen krijgen dan jij. Dat optimistische en eenvoudige idee van vooruitgang is voor mij een belangrijke leidraad in de politiek. Tijdens onze tour de afgelopen maanden heb ik genoten van de vele bezoeken aan scholen en andere onderwijsinstellingen. Overal zag ik leerlingen werken aan hun eigen toekomst, aan het vergroten van hun kansen.

De afgelopen jaren lijkt het wel of Nederland het geloof in vooruitgang is verloren. Het is somberheid troef. Juist daarom wilde ik in de colleges die ik gaf tijdens onze onderwijstour de luisteraars meenemen in een verhaal van nieuw optimisme voor Nederland. Optimisme is de overtuiging dat we onze kansen op succes kunnen verbeteren, als we maar de juiste keuzes maken. Een verhaal dat past bij die simpele regel die mijn ouders mij leerden.

Het verleden is gevuld met voorbeelden van landen die zichzelf nieuwe kansen gaven door slim te kiezen voor onderwijs en innovatie. In de colleges liet ik een afbeelding zien van de Amerikaanse admiraal Perry, die in de negentiende eeuw met een fonkelnieuwe stoomboot de haven van Edo in Japan binnen voer. De Japanners wisten niet wat hen overkwam. Eeuwen

leefden ze in afzondering, maar de wereld daarbuiten ontwikkelde zich snel. Japan paste zich aan en ging massief investeren in kennis en innovatie. Een halve eeuw later besteedde het land 40 procent van zijn geld aan onderwijs. Japan werd één van de grootste uitgeverij van boeken ter wereld. Hun economie groeide als kool. In de jaren negentig van de vorige eeuw leken ze de Verenigde Staten zelfs naar de kroon te steken!

Maar ook vandaag zien we genoeg tot de verbeelding sprekende ontwikkelingen. In het Midden-Oosten weten ze dat in een paar decennia al die olie op is. Dus investeren ze in een waardevaste belegging: kennis. Zo investeert Qatar in hun Education City. Een enorme campus met dependances van zes Amerikaanse, een Britse en een Franse universiteit. En Saoedi Arabië kocht recent het complete curriculum van de medische faculteit van de Universiteit Maastricht, zodat ze dat ook mogen doceren.

Ambitie genoeg dus. Maar waarom zou ook Nederland niet het pad naar nieuwe groei kunnen inslaan? In de colleges van de onderwijstour stelde ik de studenten vaak drie vragen. Welk werelddeel heeft de grootste economie ter wereld? Welk werelddeel heeft de meeste bedrijven in de Fortune 500? En welk werelddeel ontvangt de meeste Amerikaanse investeringen? Elke keer was het weer grappig om de verraste reacties in de zaal te zien bij de mededeling dat het antwoord op alle drie de vragen 'Europa' is.

Er zijn kansen voor Nederland. Onze uitgangspositie is goed. We liggen in een sterk continent. De kiemen van vooruitgang bestaan, maar dan moeten we wel aan de slag. De sleutel tot groei is nieuw optimisme. De politiek heeft daarin een belangrijke verantwoordelijkheid. Ik heb niets met het pessimisme dat het huidige politiek-maatschappelijke debat domineert. Het pessimisme lijkt ervan uit te gaan dat we vooral moeten houden wat we hebben. Dat we moeten herverdelen en nivelleren, dat het in de toekomst voor onze kinderen slechter wordt dan wij het hebben. Dat is precies het tegenovergestelde van de les die ik van mijn ouders meekreeg.

Nederland kan weer vertrouwen hebben in de toekomst, zo is mijn overtuiging, als we inzetten op drie belangrijke pijlers van vooruitgang. Ze vormen mijn plan voor de toekomst. Goed onderwijs. Sterk ondernemerschap. Toekomstgerichte politiek. Dat betekent besturen met visie – dat is geen vies woord, minister-president! – en durven moeilijke keuzes te maken.

Laat de wereld beter achter dan die is. Die opdracht van mijn ouders neem ik iedere dag mee naar mijn werk. En het is precies dat wat ik het afgelopen half jaar op al die scholen heb gezien.

Iedere dag werken heel veel kinderen én volwassenen via het onderwijs aan het verbeteren van hun kansen. Ik zag het op de Prins Mauritschool in Enschede waar leerlingen uit groep 5 me lieten zien hoe hun ideale school eruit ziet. Ik zag het op het ROC Mondriaan in Den Haag waar volwassenen met een buitenlandse achtergrond de Nederlandse taal leren om hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Ik zag het op het United World College in Maastricht waar kinderen tussen 2 en 18 jaar uit alle delen van de wereld werken aan hun toekomst. Ik zag op de alles-in-één-school De Ruimte in Almere waar kinderen na school spelenderwijs verder werken met wat ze eerder die dag op school hebben geleerd. Ieder op z'n eigen niveau, ieder in z'n eigen tempo.

Waar je wieg heeft gestaan, daar heb je zelf geen invloed op. Maar met goed onderwijs kunnen we ieder kind wel zoveel mogelijk kansen geven op een goede toekomst. Met nog meer motivatie dan voor onze tour zal ik in de politiek strijden voor beter onderwijs. Voor maximale kansen voor ieder kind.

Alexander Pechtold,

Fractievoorzitter voor D66 in de Tweede Kamer

Bussemaker kijkt af

“D66 roept op tot stempel ‘excellent’ voor mbo”

— *D66-Tweede Kamerlid Paul van Meenen wil dat ook mbo-opleidingen het stempel excellent kunnen krijgen, AD 9 december 2013*

“Verder ga ik kijken of bepaalde [mbo-] opleidingen het predicaat excellent kunnen ontvangen”

— *Minister van OCW Jet Bussemaker ziet er wel wat in. En presenteert het als eigen plan, AD 16 december 2013*

Geef kinderen die niet willen soms wat ruimte

Als jongeren niet willen meedoen, wat bied je ze dan aan? De eis voor een startkwalificatie moet hen dan nog niet ontnomen worden, maar laat hem of haar even iets anders doen en probeer de startkwalificatie later nog eens te behalen. Laat jongeren in deze situatie bijvoorbeeld eerst maar eens werken en laat ze daarna weer naar school gaan. Dat kan een prima ontwikkeling zijn. De gemeente kan ondersteunen bij het zoeken naar werkplekken.

— *Eén van de gehoorde suggesties tijdens de luisterlunch in Almere*

Verantwoordelijkheid dragen en verantwoording afleggen

Mijn bijdrage aan dit Witboek voor het Onderwijs gaat over de balans tussen verantwoordelijkheid dragen en verantwoording afleggen. Feitelijk gaat het over de professionele ruimte van docenten. Ik heb vertrouwen in docenten en ben ervan overtuigd dat de verhouding tussen politiek en bestuur enerzijds en de docent als professional anderzijds onder steeds grotere druk komt te staan in ons huidige politieke klimaat.

Beleidsmakers, politieke betrokkenen, bestuurders en leidinggevenden maken zich druk om de kwaliteit van het onderwijs. Met hun goedbedoelde uitspraken en beslissingen beperken ze dikwijls de professionele ruimte van docenten. Dat is vreemd, want kwaliteit van onderwijs zou de inhoudelijke professionaliteit van docenten moeten zijn. Om te komen tot een goede balans tussen verantwoordelijkheid dragen en verantwoording afleggen is het verstandig uit te gaan van output-review. Beleidsmakers en bestuurders zouden uitspraken moeten doen over het 'wat' en niet over het 'hoe'. Gesprekken over het resultaat van wat docenten doen zijn waardevol, maar laat docenten vooral zelf bepalen hoe ze dat doen.

Aan professionele dialoog tussen docenten moet grote waarde worden gehecht. Juist tijdens de dialoog ontstaan nieuwe inzichten en innovatieve plannen. De professionele dialoog hoeft niet georganiseerd te worden. Er moet ruimte voor geboden worden en uitkomsten kunnen als belangrijke input gebruikt worden voor beleidsmakers en bestuurders. Het zou niet andersom moeten werken. Innovaties zouden moeten beginnen bij professionals die dagelijks met leerlingen of studenten werken en (in toenemende mate) wetenschappelijk onderzoek verrichten in de eigen praktijk. Een goede docent is geen solist. Aan de basis van kwalitatief hoogstaand onderwijs staat onderzoek en disseminatie in de vorm van dialoog over hoe goed onderwijs vorm moet krijgen.

Het besef dat verticaal management plaats zou moeten maken voor horizontaal leiderschap zou voor politici en leidinggevenden in het onderwijs logisch moeten zijn. Door horizontaal leiderschap is het mogelijk vertrouwen te geven aan docenten en ze verantwoordelijkheid te geven. Goede leiders communiceren over de richting en principes en geven vervolgens het vertrouwen aan de medewerkers. Een effect zou het besef moeten zijn dat leiding wordt gegeven vanuit vertrouwen. Let op: delegeren is hier iets heel anders dan de docent als verantwoordelijke zien.

Kortom: laten we uitgaan van vertrouwen in medewerkers in het onderwijs, laten we met hen in gesprek gaan over wat we willen bereiken, laat docenten een professionele dialoog voeren en neem wat daar besproken wordt serieus. Docenten kiezen met hun hart voor dit beroep, ze dragen graag verantwoordelijkheid en kunnen er niet aan ontkomen (maar willen dat ook vast niet) om verantwoording af te leggen. Niet vrijblijvend dus, maar een uitdagende klus!

—*Jorik Huizinga, Doetinchem*

Meer differentiatiemogelijkheden in het voortgezet onderwijs

Een leerling binnen het huidige Voorgezet Onderwijs volgt alle lessen op hetzelfde niveau. Jaren terug had ik een leerling in klas 1 (vmbo-TL) die op de basisschool alle boeken van Harry Potter en Lord of the Rings al in het Engels gelezen had, maar helaas kon hij niet zo goed rekenen. Zo'n leerling zou de kans moeten krijgen de talige vakken op vwo te kunnen volgen (en afsluiten) en de exacte vakken op vmbo-niveau. Nu is dat niet mogelijk, je doet eindexamen op één niveau. Ik zou graag zien dat hier oplossingen voor worden gevonden.

— *Adriënné de Kock, Tilburg*

Verlaag de administratieve last

De laatste jaren is de administratieve last op basisscholen flink gestegen. Maar er zijn geen extra uren bijgekomen voor dit werk. Het maken van groepsplannen en dergelijke vergt veel tijd. Die er door de dag heen niet is, omdat alle energie gaat naar het werk in de groep. Ik ben een groot voorstander van meer ruimte voor reflectie en voorbereiding. Vorige week hadden we een studiedag, waarna alle leerkrachten helemaal geïnspireerd naar huis gingen. Ik zou hier graag meer tijd voor inplannen, die beschikbaar zou kunnen komen door minder lessen per week in te plannen. Daarnaast zouden we kunnen overwegen om leerkrachten iets minder vakantie te geven. Het is zo prettig om ruimte te hebben om schooltaken te doen, wanneer er geen kinderen zijn. Ik denk dat dit erg verlichtend zou werken, omdat er op deze manier ruimte wordt gecreëerd voor die extra taken waar leerkrachten tijdens schooluren niet aan toe komen.

— *Jacqueline van Galen, Nijmegen*

Onderwijzers hebben last van rigide regels

Onderwijzers hebben veel last van beperkte mogelijkheden tot maatwerk en differentiatie door rigide eisen van inspectie en wetgeving. Ter illustratie, er is een zeer rigide scheiding tussen vmbo, havo en vwo. Onderwijzers zouden graag meer experimenteren met variatie en differentiatie voor leerlingen tussen 10 en 14 jaar oud.

— *Eén van de gehoorde suggesties tijdens de luisterlunch in Utrecht*

Meer vrije ruimte

Laat studenten binnen de kaders van een vak zoveel mogelijk met eigen ideeën komen. Laat ze eigen opdrachten verzinnen. Dat houdt ze gemotiveerd en enthousiast. Dat is het belangrijkste van het studentenleven.

— *Time Terlouw, Veenendaal*

Colofon

Witboek onderwijs

Februari 2014

Tekst:

Alexander Pechtold, Paul van Meenen, Irene van den Broek, Coen Brummer, Daan Bonenkamp, Marloes Groen, en talloze bijdragen van betrokken mensen met een hart voor onderwijs

Fotografie:

Charly Verhoeven, Bart Ruigrok, Sebastiaan ter Burg en anderen

Vormgeving:

Sander van Diepen, Landelijk Bureau D66

www.d66.nl

witboekonderwijs.d66.nl

Witboek onderwijs

Iedereen wordt beter van goed onderwijs. Op school leerde je lezen, schrijven, rekenen, samenwerken en sporten. Onderwijs is dus de motor van jouw persoonlijke groei. Maar ook landen kunnen groeien van onderwijs. Goed onderwijs is de motor van onze economie. Nieuwe groei voor Nederland begint dan ook bij goed onderwijs en onderzoek.

Daarom trok D66 vijf maanden door het land met een onderwijstour. Fractievoorzitter Alexander Pechtold en Tweede Kamerlid Paul van Meenen bezochten basisscholen, middelbare scholen, ROC's, hogescholen en universiteiten. Onderweg spraken ze met iedereen die ze tegenkwamen. En ze verzamelden de ideeën van leerlingen, studenten, leraren en ouders, online én offline. Deze prikkelende en inspirerende ideeën zijn in dit boek afgedrukt. Met trots presenteert D66 u dan ook het Witboek Onderwijs.

